

FORRETNING OG FORLOVELSE
AV JOHAN ABRAHAM TRUSCHEWSKYS PAPIRER

Af
Hans H. Fussing.

I 1796 vendte lieutenant Matthias Christian Leth til Vedbygaard hjem fra en udenlandsrejse og havde med sig en blond og blaaøjet tjener paa 24 aar, som han havde fæstet paa sin rejse. Han hed Johan Abraham Truschewsky, eller rettere sagt, det kaldte han sig, for egentlig havde han kun faaet navnet Abraham ved sin daab d. 6. januar 1772 — født 1. januar — i den svenske kirke i Reval, hvor hans fader Jacob Johan Truschewsky var skræddermester.¹ Moderens fornavn var Elisabeth, og hun var svensk. Nogen profession havde han ikke lært, men derimod regning og skrivning saa godt, at han havde undervist i det, og en del sprogkundskaber maa han osse have samlet sig, for dels kunde han efter eget sigende tale russisk, tysk, fransk, noget engelsk og lærte sig hurtigt dansk, som han i hvert fald i sine senere aar skrev sikkert og flydende og med stor stilistisk evne, dels optraadte han i begyndelsen av det nittende aarhundrede i Svenborg og Odense som sproglærer og var dygtig nok i fransk til at blive benyttet som tolk av militæret i Svenborg.

Disse sprogkundskaber havde han formodentlig erhvervet i sine konditioner som kammertjener, for efter sin konfirmation i den svenske kirke i Reval 28. maj 1788 var han begyndt paa denne levevej, og da Leth engagerede ham, kunde han fremlægge anbefalinger fra forskellige fornemme folk. En kammerherre Igelström i Dorpat, hos hvem han havde været i to aar, erklærede 21. marts 1793, at han var »treu, nüchtern und ordentlich«, og den russiske tronfølgers — den senere kejser Pauls — livlæge i St. Petersburg J. Freigang udtalte 27. januar 1795, at Truschewsky havde tjent ham 16 maaneder »treu, ehrlich und nüchtern zu meiner völligen Zufriedenheit«. Det følgende aar var han hos den svenske chargé d'affaires i Dresden Cassström, der anbefalede ham for hans »besondere Wohlverhalten, Fleiss und gute Aufführung Dienstfeifer und Treue«.

Paa vejen hjem fra Hamburg besøgte lieutenant Leth paa

Vejlevgaard paa Fyn sin faster *Adolphine Leth* og hendes mand konferentsraad *Michael Fabritius-Tengnagel* og senere paa Steensgaard paa Langeland sin onkel *Jørgen Ernst Leth*, inden han tog hjem til sit nyhervede gods Vedbygaard. Her afskedigede han sin tjener med følgende anbefaling:

»Nærværende *Johan Truschewsky* har omtrent eet Aar til Dato tjent mig som Tjener og i den Tid opført sig paa allerbeste Maade, upaaklageligt i alle Deele, saa at jeg vil have ham efter Fortjeneste reccommanderet hos alle og enhver, som dette foreviises, især til udenlandske Rejse eller Kammertjener, hvortil han befindes at være meget vel skikket.

Vedbygaard d. 30. Marti. 1797.

L e t h . «

Denne anbefaling havde *Leth* næppe udstedt, dersom han havde været klar over, at hans lille kammertjener paa *Vejlevgaard* havde gjort et saa dybt indtryk paa hans attenaarige kusine *Adolphine Wilhelmine Friederike Fabritius-Tengnagel*, at hun forelskede sig lidenskabeligt i ham, og at de to førte en hemmelig korrespondance. Af denne er kun nogle av *Wilhelmines* breve til hendes *Johan* bevaret og kun et enkelt av dem er dateret. Det sandsynligvis første av dem er en lille billet, der indeholder de hensmuldrende rester av en blomst, og som lyder: »Ich beschwöre Ihnen bey meiner reine libe, seyn sie getröst, wie ich nun wirchlig bin. Erwarten sie mit gedult morgen, dan sprechen wir uns wider, bis die zeit, sey glücklich, hoffe alles von ein mädchen, der dich aufrichtig liebt. W.«. Den maa sikkert stamme fra deres første forelskelsestid paa *Vejlevgaard*, da hun endnu vakler mellem sie og du. Muligvis fra samme tid er et omslag uden dato eller text indeholdende en askeblond haarlok og en forglemmigej. Denne blomst var virkelig et symbol for hende, for hun sendte *Johan* en avskrift av et langt sentimentalt digt med omkvædet »Vergis mein nicht« og sluttede dette brev med nogle hexametre — formodentlig osse et citat — der begynder: »Siegen begleite dir freund, o sey der lieblich des glückes«!

Da *Truschewsky* rejste med sin herre til *Langeland* og *Vedbygaard*, skiltes de elskende, og selv om de følgende breve og et par tomme kuverter med udskrift til *Truschewsky* paa *Vedbygaard* viser, at de har vexlet breve i nogen tid, blev denne korrespondance dog vanskelig, som det fremgaar av det følgende, og den sluttede katastrofalt. Det første hele brev lyder:

Odensee den 4ten Martz 1797.

Ewig unvergesselicher freünd.

Wie glücklich, unaussprechlich glücklich bin ich. Also hat dein zährliches herz nicht vergessen mich zu lieben. Dein letztes brief hat mir wieder meine ruhe gegeben, die mir entfliegen war zeitdem wir getrent waren. O guter engel, zweifele nie an meiner liebe und treü, den treü werde ich dir seyn

von jetz an bis in aller ewigkeit, den das ist eine handlung meiner seele; darüber bin ich herr, und wenn du mich nie wieder siehest, so solst du desto fröhlicher den ewigkeit entgegensehen, den dort wirst du ein herz finden, ein herz voll reiner liebe, das herz deiner W. Dir zu beschreiben wie unglücklich ich gewesen bin, zeit dem ich von dir getrent lebe, ist unmöglich, und noch meiner grösten qual, war ich von dem orte entfernt, wo ich so glücklich gewesen war. Wi oft bete ich knient gott, dass er mir balt in deine arme auf immer solche stunden zu geben, oder ein schleier von vergessenheit über mein voriges glück wirfe, den die erinrung von mein vergangnes glück qvält mir zu tode. Auf dieser welt habe ich kein glück mehr, es ist verschwunden wie ein traum, verschwunden der keine wirklichkeit hat. Aber ich will nicht klagen, den balt sehe ich ende derauf, den der gram wird mein leben verkürzen, ein leben, das ohne dich ein druckhende last ist, — und am grabe bricht sich ja die wellen des menschliche elendes, über das grab hinaus reicht es nicht, und dan finde ich das herz meinen guten Johan. Doch den himmel sey dank das eine hoffnung wenigstens mich durch das leben begleite, die hoffnung deiner treü, und wiedersehen werden wir uns gewis. Doch guter freunt beschwere ich dich bey meiner reiner liebe, komme nicht hir im lande um mir zu sehen, den wir werden verraten, von einander getrent und unglücklich. Gieb dich in ruhe, zukünftigen winter sehen wir uns wieder in Coppenhague. Inschwischen zeit lebe wohl und glücklich und denke zuweilen auf deine noch nie glückliche

W.«

Trods svulstige udtryk og ubehjælpsomt sprog overbeviser brevet en om den purunge piges stærke følelse, og vel vidste endnu ingen om hendes kærlighed til den lille blonde tjener, men hun forstod, at den sociale afstand mellem dem umuliggjorde hendes forening med sin blaaøjede ven. Den naivitet, hvormed hun det ene øjeblik taler om sin nær forestaaende død og det næste venter, at de skal ses i København i den kommende vinter, er baade pudsig og rørende. Det næste brev av den 22. marts er straks mere nøgternt i tonen. Det fortæller, at hun først dagen før har modtaget Truschewskys brev i Odense, da hun har været nogle dage paa landet, og hun tør ikke skrive av frygt for, at brevet skal gaa tabt og beder derfor om en sikker adresse i København. Desværre maa hun avslaa »deine bitte wegen das kleid«, da det ligger paa Vejlevgaard, men beder til gengæld ham om hans portræt. Han kan skrive til hende under Benzons adresse, og hun slutter, »vergis nie deine bis in tod ewig unveränderliche freundinn W.«

Benzon var major, kammerjunker Lars v. Benzon til Kaden (1763—1823), der 1790 var blevet gift med hendes søster Catherine Hedevig (1768—1850), med hvem han levede i et vistnok temmelig ulykkeligt ægteskab, der blev opløst 1799, hvorefter begge parter giftede sig igen. Hvor sikker Benzon var som postillon d'amour, viser Wilhelmines aabenbart sidste brev til Truschewsky. Det mangler dato, men har overskriften: »Sontag nacht kl. 12«, der pudsigt nok er rettet til »um mitternacht«:

»Theurer, einzigster und ewig geliebten freund.

Mit matter und halb toden hände ich leide viel bedenke wie es uns gehen wird, das letzte sysen trost, das wir unglücklichen liebenden hatten, das schreiben, raubt das grausamme schicksal uns..... Zeit dein letzten schreiben bin ich betlegerig gewesen, der artzt hatte alle hoffnung vür mein leben aufgegeben und mit fretide sahe ich meine letzte stunde sich nahen, aber gutes gott so lange musste ich noch leben um dich dies traurige nachricht schreiben. Aber ich bitte dich, theürer, verzweifle nicht, lass die religion dein trost seyn.....« Hun vil tilstaa alt og bede ham tilgive hende nemlig..... »..... Den menschen unter welche adresse du mir geschrieben hast, hat liebe von mir gefordert, bloss um mir zu verführen, mir meine tugend zu rauben. Ich habe ihn ein derben verweis gegeben, und der grausamer hat mich rache geschworen. Gott weis ob er meine eltern etwas gesagt hat, mir deuct ihren umgang mit mir ist nicht mehr so freundschaftlich. Doch zwei bitten habe ich noch zu dir: suche nicht dich zu rachen, seyn böses gewissen wird strafe genug vür ihn seyn, und zweitens dass du mir vergisst zuviel wie deine ruhe es fordert. Dort, dort werde ich dich wiederfinden, dahin wird unsre mächtige liebe dringen können. Dies ist also das letzte mahl, das ich dich schreibe. Die heiligen versprechen dass ich dir gegeben haben, sol ich dich ewig treu bleiben, den letzten seufzer soll ich dich widmen und dich niemals mehr vergessen, als meine ruhe von mir fordert. O in welcher orte, du auch lebe und sterbe, so erinne dich deine Wilhelmine, o gott kom mir zu hülfe, stytze mein gebrochnes herz, o nu sehe ich dich weine und seufzen, aber verzweifle nicht, gott ist gerecht und gut und wird uns in ein besseres leben verreinigen. In zwischezzeit suche dir ein mädchen aus, dass dich liebt und die deine liebe verdient, und die liebe wird dich noch glücklich machen.«

Hun beder ham søge sin lykke et andet sted, da hun, som bor hos sine forældre, ingen penge har at hjælpe ham med. Kommer hun til København, kan de jo ses.

»..... in zwischezzeit muss ich schliesen, den ich bin so entkräftet, dass die veder mir von der hand velt. Also, gott, dieser ist das letzte lebe wohl, dass ich dich schreiben muss, du nicht mehr an mich schreiben, und ich nicht an dich, welchem elend, aber ich wil schweigen, den da ich gebohren würde, sagte mein schutzengel, leide und veine, bis das du staub wird. Also lebe wohl, du mein herz einsiges theurer freund, und sehen wir uns nicht wieder, müss du die ewigkeit desto fröhlicher entgegen sehen, den dort, dort wirst du ein herz finden, ein herz voll reine liebe, dass herz deine Wilhelmine.

Efterskrift: »..... Ich beschwure dich bei meine reine liebe, schreibe mir nicht mehr, den sonst muss ich mich zum selbstmord bringen, den der Benzons zeigt meine briefe.«

Benzons slyngelstreg standsede altsaa korrespondancen, og man maa haabe, at Wilhelmines ro, trods dette brev overspændte udtryk, virkelig fordrede, at hun glemte sin Johan, for han var ikke hendes stærke følelser værd og synes i hvert fald ikke at have fulgt hendes raad om at søge trøst i religionen. Ganske vist skrev han saa sent som i 1800 d. 1. januar inden i en ikke avsendt kuvert adresseret til hende et udraab om, at hendes breve aldrig skal forlade hans hjærte før hans sidste aandedrag, men stadig skal gemmes til minde om hende, og brevene bevarede han, men paa

det tidspunkt havde han forlængst fulgt den resignerede unge piges andet raad og fundet sig en anden veninde, men rigtignok ikke handlet i den aand, hvori raadet var givet, og han havde saa oven i købet den frækhed at udføre sine gemenheder indenfor en familie, der var nært beslægtet med Fabritierne.

Wilhelmine Fabritius kan ikke have undgaet at høre om den følgende affaire, og man kan let forestille sig, hvor pinligt den har virket paa hende. Vistnok i 1802 blev hun gift med dansk konsul i Cap Johannes Köhlen Whitte (1756—1831), med hvem hun fik sex børn. Hun døde 25. januar 1816.²

Desværre synes der ikke at være bevaret noget portræt af Wilhelmine Fabritius, skønt man ved, at hun i 1796, altsaa netop da hun traf Truschewsky, blev malet af Hans Hansen.³ I sin dagbog omtaler portrætmaleren hende og søsteren Constance, og han siger om den dag, han begyndte paa sine billeder av dem, at da de rejste, forsvandt glæden med dem, og senere kalder han dem glædens engle, der oplivede ham i hans kedsomhed..... »uskyldige ere de, især Wilhelmine..... [hun er] som den roelige Vidiebusk, som lader Vinden passere over Hovedet og bliver uforanderlig og speiler sig i den klare Bæk for at kiende sig selv.....«, modsat den mere vittige og romantisk følsomme søster. Hansen har ikke blot kendt dem som modeller, men har omgaaedes dem til daglig, mens han arbejdede paa portrætterne, ja han har været til høstgilde med dem, hvor de lod sig svinge av bønderkarlene, saa det billede, han giver av Wilhelmine, er bygget paa mange iagttagelser, der strækker sig over mindst en maaned, og det er derfor sikkert paalideligt. Wilhelmine har dog efter denne forelskelseshistorie at dømme været mere »romantisk følsom«, end Hansen har set, men man faar et bittert indtryk av den uskyldige unge pige, som betoges av den samvittighedsløse fremmede, der kom ude fra den store verden.

*

Som nævnt besøgte lieutenant M. C. Leth paa sin hjemrejse Langeland, hvor hans farbroder Jørgen Ernst Leth (1742—1818) boede paa Steensgaard med sin hustru Anna Sophie Kaas Steensen (1743—1813) og dennes søster Mette Brockdorff Steensen. Samme aar blev hans fætter, dette ægtepars søn, Carl Frederik Steensen-Leth d. 2. december gift med deres fælles kusine Constance Henriette Fabritius-Tengnagel (1777—1827), en søster til Wilhelmine Fabritius-Tengnagel.

Her har Truschewsky første gang kunnet træffe Mette Steensen, og da han aaret efter forlod M. C. Leths tjeneste, blev han engageret av Carl Frederik Steensen-Leth paa Egeløkke og fik

saaledes rig lejlighed til at fortsætte bekendtskabet med hende. Hun var født 1745 som datter av ritmester Carl Frederik Steensen (1721—93) og Hilleborg Sophie Kaas (1723—99) og boede da hos sin moder paa Steensgaard. Uden at det noget sted er direkte udtalt, fremgaar det av det i de følgende citerede og nævnte dokumenter, at hun var i hvert fald i nogen grad aandssvag. Ved skiftet efter hendes fader, som sluttede 14. august 1795, var der udlagt hende 20400 rdl., der var blevet anbragt i godserne Steensgaard og Egeløkke, saaledes at hun nød renten av denne sum, saa hun var ikke noget helt daarligt parti.⁴

Nu skete der det mærkelige, at denne halvforstyrrede og helgamle pige forelskede sig i den syv og tyve aar yngre Truschewsky, der efter hendes eget sigende — ved en notarialforretning 1810 — fortalte hende, at han var av fornem russisk familie og havde været officer, men da han i en duel havde dræbt sin modstander, havde han maattet begive sig udi tjenerstanden for at kunne flygte fra Rusland. Hun har aabenbart været et let bytte for hjærteknuseren Johan, og da han var en mand, der arbejdede maaltbevidst og energisk, fik han hende til at underskrive en »ægtepagt«. Dette mærkelige dokument, der er dateret 1798, er endnu bevaret og ser saaledes ud:

»Fra dags dato og i nerverende af tvende vidners paategnelse haver vi undertegnede nemlig Abraham Johann Truschewsky paa den ene og Mette fød frøken Brochdorff von Stensen paa den anden side efter vores nøje effter tancke med frij og ugetvungen villie besluttet os at ægte og forlovet os med hverandre. Forbligter og forbinder os her effter at for melde vor løffte uagtet alle forre og paakommende hindringer, hvad navn de ent maatte have, og hvor fra de maatte komme. Skal vi med det første opfylde dette, vijes unter prestens haand og hold bryllupp; hvor ved vi enstemmigen overkommer at i alle vendente og uvendente fall uden prejuditz af al dette, som oven anmeld; denne forlovene part, som ikke skulde efterkomme nerverende løfte, skal til skadesløsholdelse, bekostninger m. v. unegteligen overlade og af trede som ejendom i det mindeste det halve af sin formue, saa vel løs som fast uden undtag, saa efter verdien, det sig fra denne dag (hul) forholder, til denne forlovnings troe forblivende part. Det til bekrefftelse haver begge vores vidner egenhändig underskreven tillige med vores hos trückte segl.

(Truschewsky har her med andet blæk tilføjet: Skiødt paa Stensgaard den 14 November) 1798.

Abraham Johan
Truschewsky
Hans Lambert

M. B. Steensen.
Hans Bild.

Alle underskriverne har sat segl under deres underskrift. Hans Bilds er ødelagt, i Hans Lamberts staar: B. N. F., Mette Steensens er et Steensen-segl uden bogstaver og Truschewsky har frejdigt nok beseglet med — hendes signet, idet seglet viser et kronet rokokoskjold, hvori læses bogstaverne M. B. S..

Trods dokumentets kejtede udtryk og stavning, hvori man sikkert sporer Truschewskys tysk, er ægtepagten jo ikke til at tage fejl af: den ludfattige eventyrer var ude efter den rige adelsfrøkens formue. Skulde han tage hende selv med i købet, har det næppe generet ham, i hvert fald gjorde han energisk forsøg paa at blive gift med hende, og han forfulgte nu sit maal med hensynsløshed og udholdenhed og helmede ikke før hendes død gjorde ende paa hans forhaabninger, ja selv derefter søgte han forgæves at faa noget ud af sine rævestreger.

Vidnerne var et par almuesfolk, og da det ses, at Truschewsky i 1799 sendte Hans Biil en gave paa 4 mark, tør man maaske antage, at de er blevet købt til at være med til at lave den rævekage.⁶ H a n s L a m b e r t var væver og døde som almisselem d. 14. januar 1840, 78 aar gammel, og H a n s B i i l var skrædder og endte ligeledes sine dage som almisselem d. 29. juli 1858 i en alder af 80 aar.

Det har næppe varet længe, før familien paa Steensgaard opdagede, hvad der var i gære, og Truschewsky blev jaget paa porten. Han tog til København, hvor han i sommeren 1799 var assistent hos en købmand H e i l m a n n eller Heidemann fra Riga, der roste ham for redelighed og orden og tog ham med til Hamburg. Her fik han i november den kærkomne meddelelse, at hans »kærestes« moder, fru Hilleborg Sophie Steensen, var død d. 8. oktober, saaledes at Mette Steensen nu virkelig var blevet det gode parti, han havde regnet med, og han gik saa strax efter sin tilbagevenden til København i gang med at søge at faa »ægtepagten« sat i kraft.

Ved skiftet efter fru Steensen, der sluttedes 18. november 1799, blev det i overensstemmelse med fru Steensens testamente av 1. december 1795 ordnet saaledes, at Mette fik renten av sin fædre-arv og dernæst valget mellem frit ophold paa Steensgaard eller Egeløkke eller renten av 20000 rdl. og endelig noget nærmere specificeret sølvtøj, gangklæder etc.. Kammerherreinde Leth udtalte haabet om, at hun vilde foretrække at blive boende paa Egeløkke, da fru Leth »..... nu vilde sætte sin største glæde i at gjøre hendes kiære søster livet saa angenemt og lykkeligt som muligt.....«, og hvadenten det nu var efter frøken Mettes frie valg eller ej, saa blev hun i al fald paa gaarden. Siden 3. juli 1795 var amtmanden over Svenborg amt P e t e r C h r i s t i a n S c h u m a c h e r hendes curator, men da han var indsat til executor i boet, blev curatelelet overdraget til proprietær H a n s e n, Faarevejle,⁶ men efter boets avslutning blev kammerherre Schumacher igen hendes curator indtil 1805.

Truschewsky laa imidlertid ikke paa den lade side. Han tog til Langeland og slog sig ned i Lejbølle og ansøgte herfra kancelliet

om at faa udnævnt kommissarier til at paadømme lovligheden av den mellem ham og frøken Steensen indgaaede forening om at ægte hinanden, men d. 22. februar 1800 skrev kancelliet til amtmand Schumacher om at meddele Truschewsky, at da han meget godt kan faa sin formentlige anke paadømt ved ordentlig rettergang, kan det ansøgte ikke bevilges. Det tog imidlertid ikke pippe fra Truschewsky, der blot sendte kancelliet en ny ansøgning, denne gang om kongelig konfirmation paa »ægtepagten«. Uvist av hvilken grund trak han dog sin ansøgning tilbage, og d. 6. maj blev originalforeningen tilbageleveret ham. Omtrent samtidig maa Truschewsky have forsøgt paa anden maade at komme i forbindelse med sin kæreste, for under processen i 1809 fremlagde han i retten udskrifter om notarialforretninger paa Egeløkke 5. og 6. maj 1800, men da baade disse og notarialprotokollen mangler, kan man ikke se, hvad der er foregaaet. Muligvis har han forsøgt at faa en av notarius attesteret erklæring fra Mette om hendes alvorlige hensigter med hensyn til deres ægteskab.

Det ser ud til, at Truschewsky ikke var helt sikker paa, at den nu et par aar gamle ægtepagt kunde overbevise verden om, at det virkelig stadig var Mettes hensigt at ægte ham, og han vilde aabenbart forsøge at gennemtvinge en vielse, for 7. marts 1800 løste han kongebrev for dem. Tale med Mette selv kunde han ikke komme til, da hun blev holdt indespærret paa Egeløkke, og han mødtes derfor med **Lars Nielsen** fra Tressebølle og bødker **Peder Christensen** fra Karskov i den sidstes hus og fik dem til at opsøge Mette. En sommeraften fik de to fyre hende ned til stranden ved Egeløkke, og der bedyrede hun over for dem, at hun vilde ægte Truschewsky og skrev selv følgende dokument, som de underskrev til vitterlighed.

»Paa min forlovedes Abreham Johan Truschewskys forlangende gleder jeg mig at kunne afgive følgende erklæring:

Frivillig har ieg givet Truschewskye mit løfte om ægteskab og mit hierte skal aldrig svige dette løfte, uagtet lautenand Leth, under hvis egen myndige opsigst ieg befinder mig, foretager sig alt muligt for at forstørre mit løfte, min bestemmelse og at gjøre mig derved livet ulykkeligt.

Han holder mig indespærret paa gaarden Egelyke her paa landet, nægtet mig at faa min forlovede i tale og saa enhver anden, som han blot kan formode ieg kunne ytter min venlige følelse for. Jeg kan ikke undløbe ham eller hans vagt, thi landet er en ø, hvorfra ieg ikke kand undflye uden at blive fandet. Sielv fangen, som sidder hæftet for misgjerning kand ikke stærker bevogtes.

Aarsagen hertil er denne, at minne miller, som staa i det gods, han og hans moder besidder, ikke skal komme af deres hænder og væрге, og de berige sig paa min lyksalighed bekostning.

Jeg klager til gud og mennesker over denne behandling, og omenskiønt min villie er frie, maae ieg for fres skyld taale baade villien og bevægelse læn-

ges (sic) thi forhen skal ieg flye, da hans tilhengere her paa landet understytter ham.

Min siel raaber derfor om befrielse, denne skylder du mig, min elskede Truschewskye. Jeg ved, du har kongebrev, og ieg er vilige til at lade mig vie til dig. Troe ikker, at ieg forander mit for forsæt (sic) om end baade min curator og flere skulde fremvise anden bestemmelse, saadan er altid en virkning af tvang. I min frihed skal ieg altid blive dig og mit hiertes oprigtighed troe.

Egeløke d. 10. Augustus 1800.

M. B. Steensen.

Det har næppe været muligt for hende at skrive dette brev paa selve stranden, da det trods sine kejtetheder og fynske foragt for d'er er skrevet fast og flydende og ganske klogt sat op. Mon ikke hun har skrevet det hjemme i sin stue efter et Truschewskysk forlæg? Navnlig de sidste bemærkninger tyder paa en forudseenhed, som hun næppe har været i besiddelse av. Paa den anden side udtrykte denne erklæring virkelig hendes hjertes ønske, saaledes som det fremgaar av følgende brev, der er skrevet paa et tidspunkt, hvor Truschewsky paa sin maade arbejdede for deres sag i Køge. Det lyder:

»Kiereste ven.

Du ser af min siste forpligtelse til dig mine ønsker, saa du intet tør tvile om min bestandighed mod dig. Udagtet al min skriftlige og muntlige løfter til dig ser ieg kun liden fremgand fra dig. Ieg ieg raader dig til, du søger vor naadige konge, som ieg haaber med milhed vil høre din begiering. Vores forældre efter loed vi toe søster en temmelig formue af sølv og gul og møller og jorde goeds og 2 herre gaarde. Alt dette tog min søster i besiddelse, mig blev kuns tilskreven 40000 rdl., som kuns er en liden del af min foræders formue. Ieg er lige saa vel en af vores kongens under saater som min søster, ja ieg er et fader og moderløse barn, som aller mest behøver min konges naadige understøttelse i dette mit ingangne egteskab løfte med dig, alle hels da min søster og søstersøn er ganske der imod. Du ved deres omgang mod mig, ieg er her ved min søstersøn, som beboer Egelykke, under opsig, som falder mig tungt. Kiereste ven, søg nu vor gode konger om bistand i dette, at vi kand blive giftet med vær andre paa en anstændig maade. Ieg (ved) vores konger er et forsvar for de fader løse børn. Din ud for anderlig ven til døden

M. B. Steensen.

Eggelyke d. 12 december 1800.

Brevet viser ikke blot, at Mette var giftesyg og intet begreb havde om sine økonomiske forhold, men ogsaa, at hun var abnorm, for en normal kvinde paa 55 vilde næppe betegne sig selv som et fader- og moderløst barn! Det var hendes søster jo for den sags skyld osse. Tilliden til Christian VII er meget rørende, men man kan ikke fortænke kaptajn Leth i, at han søgte at forhindre, at hans moster og hendes formue faldt i hænderne paa hans smarte lakaj.

Da det nu saa ud til, at krigen skulde trække i langdrag, maat-

te Truschewsky se at skaffe sig penge til krigens førelse, og paa en eller anden maade kom han i forbindelse med en jøde i Køge, I. S. Franck,^{6a} og aabenbart ved at forevise »ægtepagten« og Mettes nye erklæring er det lykkedes ham at faa Franck til at financiere foretagendet, for Franck forpligtede sig til foreløbig i sex maaneder hver torsdag at udbetale Truschewsky 10 rdl. »Dog ophører denne betaling, naar alt haab skulde briste for hr. Truschewsky at komme i besiddelse af frøken Steensen. Desuden betaler jeg, naar den af hr. Truschewsky til kongen indgivne ansøgning om at faa bemelte frøken Steensen paa frie fod er bevilget, 300 rdl. dansk courant til reisepenge for ham, hvilke bortfalder, naar frøkenen paa anden maade kommer i frelse«. Denne forskrivning maatte Truschewsky ikke transportere.

Det var altsaa lykkedes Truschewsky at overbevise Franck om sin forretnings soliditet, men Franck gjorde det dog ikke blot for hans blaa øjnes skyld, selv om disse maaske netop i denne sag var et av hans bedste aktiver, for desuden modtog Franck tolv reverser, hver paa 999 rdl. 5 mk. 15 skl. udstedte av Truschewsky. De skulde dog først blive Francks ejendom, naar Truschewsky blev gift med frøken Mette, som betaling for hans »møjsomme arbeide med denne sag«, men han skulde tilbagelevere de elleve, »naar den ommeldte affaire skulde for Dem falde uheldig ud og De ikke komme i ægteskab med frøkenen«.

Overenskomsten er dateret København 19. december 1800 og lader intet tilbage at ønske i retning av tydelighed. For alle tilfældes skyld sikrede Franck sig yderligere ved i sit værge at beholde de papirer, hvorpaa hele aktionen hvilede: ægteskabskontrakten, Mette Steensens erklæring, kongebrevet og syv breve fra Mette. Disse papirers skæbne vil fremgaa av det følgende. Franck satte dog en del penge i foretagendet, i hvert fald gjorde han senere fordring paa ikke mindre end 1600 rdl., som han paa dette grundlag havde forstrakt Truschewsky med. De gik tabt, men han synes jo osse, efter den avance, han regnede med at skulle faa, at have indset, at forretningen var risikabel, dog er der vist noget i, hvad Truschewskys forsvarer i den nedennævnte proces i Skelskør sagde om Franck, at han havde behandlet Truschewsky »jødisk«.

Den ansøgning til kongen, hvortil der ovenfor hentydes, er desværre gaaet tabt, men av referatet i kancelliets protokol ses, at Truschewsky 10. januar 1801 ansøgte om, at hans »elskerinde« ved øvrighedens hjælp maatte komme fri av det fængsel, hvori hendes frænder holder hende indespærret paa Egeløkke, saa de kan blive gift. Sagen blev sendt amtmanden til erklæring, og denne mangler ligeledes, men kancelliets svar d. 16. juni s. aa. gik ud paa, at da sagen var aldeles privat, vilde kancelliet overhovedet ikke udtale sig. Helt privat og kancelliet uvedkommende kan det vel ikke siges

at være, at en dame holdes indespærret mod sin vilje, saa amtmanden har formodentlig oplyst om Mettes sindstilstand.

Imidlertid fortsatte Truschewsky sin korrespondance med Mette og med sine venner paa Langeland, den nævnte bødker og hans kone, der fungerede som mellemed mellem parret, men disse breve er paa et par nær gaaet tabt. De existerede imidlertid i 1809, da de var fremlagt i retten av Truschewsky, der vel har ment, at de talte til gunst for ham og hans krav. Det ældste av de bevarede breve er skrevet i Karskov paa Langeland d. 27. marts 1801 av en vis **K a r e n C h r i s t e n s e n**, formodentlig bødkeren Peter Christensens kone. Hun skriver, fordi hun er bange for, at Mettes egne breve skal blive opsnappet, og fortæller, at amtmanden har været paa Egelykke to dage før. Der blev intet skriftligt foretaget, men Mette erklærede igen, at hun vilde have sin Johan. Nu venter »vi«, at amtmanden skal svare kancelliet, som saa nok vil give Truschewsky Mette, »hvilket vilde meget krænke Deres modstander, destomere glæde os«, men Truschewsky bør vogte sig for slangens indsmigrende gift. Han skal osse tale med sin »gode og oprigtige iorist om den som (5: sum) ei kan forminskes; heller at give Deres gode prokurator en god belønning end en, hvis hensigt er paa egen vinding«. Hun mener, at amtmanden har faaet en irettesættelse og fortæller, at Mette har været rask mod Leths forvalter **M e i e r** »og talte hanm groft til«. Truschewsky bør skrive til »os«, d. v. s. bødkerens, »det andet er tvilsom«.

Naar amtmand Schumacher har været paa Egelykke, er det formodentlig for at skaffe sig grundlag for sin erklæring til kancelliet i anledning av Truschewskys ansøgning om Mettes frigivelse; men besøget faldt ikke ud, som familien Leth havde haabet, for Mette var, som det osse fremgaar av hendes nedenstaaende brev, fast i sit forsæt, og i sin søsters nærværelse erklærede hun, at hun vilde ægte sin Johan. En officiel erklæring fra hende med dette indhold maa være blevet udfærdiget, for en saadan blev fremlagt i retten i 1810, men den existerer ikke mere. Med slangens indsmigrende gift mener den gode Karen maaske, at hun nærrede frygt for, at Truschewsky skulde indlade sig paa et forlig. Hvilken av de talrige sagførere, som Truschewsky henvendte sig til, der menes med den gode jurist er tvivlsomt, men den antydede egenlyt- tige person er vel Franck, hvis glubende krav paa andel i Mettes formue nok kunde forskrække baade Mette og hendes venner.

Om amtmandens visit faar vi osse besked av et brev fra Mette selv av 12. april 1801, som gengives i sin helhed, da det tydeligt viser, hvor indskrænket Mette var.

»Kiæreste ven.

Den 25 marti var amtmanden hos mig paa Eggelykke og Hansen paa Faarelle og min søster forvalte. Amtmand spurt, om ieg selv hafte un der skreven

alle disse dukke menter. Ieg svarte ia, og at ieg ville have Johan Troskefsky, skulde andet blive [sagt?] af amtmanden, er det urigtig. Kiere ven, du gjør mig tiden lang, mine dage gaaer bort, mit helbred svækkes, og alt dette lider ieg udforskyt. Kan det, du har bekommet af mig, intet hielpe os, nødes ieg til selv at bede det kongelige danske canseli at udstede en befalning til mig, at ieg skal selv komme til canseliet, eller bliver det hiemme forderit [sic!]. Ieg venter dog min kiereste ven, du snart kommer at af hente mig, lev altid vel, det ønsker din oprigtige og udforanderlige kiereste

M. B. Stensen.

I denne periode boede Truschewsky i København, hvor han aabenbart har søgt at hverve tilhængere for sin sag, og saa vidt man kan dømme efter udtalelser fra folk, der har omgaaedes ham i denne tid, har han virket tillidvækkende. Fuldmægtig hos kammeradvokat Schönheyder Niels Chr. Bierring,^{8b} der har skrevet en av ansøgningerne til kongen for ham, roser ham og har ydet ham et lille laan. Siden paaske 1801 boede Truschewsky hos kongelig lakaj Georg Wilhelm Siversen i Hans Stæhrs gaard, Vesterbro 36, og begge disse mænd roser Truschewsky i alle retninger som ordentlig og anstændig. Mere fyldigt er det billede, der fremgaar av et brev fra prokurator Eskild Magnus Dich, Grønnegade 182.^{8c} Under Skelskør-sagen skrev han et helt defensorat for den »eenfoldige« Truschewsky i et brev, hvori det bl. a. hedder: »Jeg kender ham meget nøje og kan paa ære og samvittighed bevidne, at han er et meget skikkeligt og anstændigt menneske, hvornæst jeg maa anmærke: han har udsigter til at gøre megen lykke, da han endog er forlovet med et fruentimmer af stand, og som ejer midler, og for at fuldbyrde dette gælder hans rejse. Skulde denne sag fremmes, er han evig ulykkelig.« Dich har skrevet en anden av de forgæves ansøgninger for Truschewsky og har muligvis været en slags mellemmand mellem ham og Franck, i hvert fald har han været godt inde i hans sager, saa enten har Truschewsky forstaaet at dupere ham, eller osse har Dich haft en tilstrækkelig smidig moral til ikke at blive stødt over den forlovelshistorie, saa hans udtalelse kan der næppe bygges alt for meget paa. Mere værd er en erklæring av 2. 2. 1803 fra kommissionær J. Worsøe i Klosterstræde 49 i København, der i 1799 har truffet Truschewsky hos købmand Heilmann, og som dels selv har fundet, at han var »stedse rosværdig, stille, rolig og moralsk god i hele sin opførsel og adfærd«, dels vidste, at Heilmann roste ham og viste ham tillid.

Anledningen til disse breve og erklæringer fra godtfolk i København var den, at Truschewsky d. 13. juni 1801 var blevet arresteret i Skelskør, fordi han havde forfalsket sit pas en smule. I november 1800 havde han i sinde at rejse over til Langeland til Mette, og han fik derfor d. 25. november udstedt et københavnsk po-

litipas til en indenlandsk rejse, men paa grund av forretninger maatte den fyrige elsker opsætte avrejsen, og da han først paa sommeren 1801 virkelig skulde av sted, rettede han passets dato til 12. juni 1801. Det var imidlertid saa klodset gjort, at byfoged Børring i Skelskør, der skulde paategne passet, opdagede det og lod ham arrestere. Selv paastod han, at han havde rettet datoen, fordi prokurator Dich havde sagt ham, at han næppe kunde faa noget pas, fordi han ikke havde nogen egentlig bestilling, men Dich fralagde sig ethvert ansvar.

Der blev rejst tiltale mod Truschewsky efter D. L. 6—18—6 for falsk, hvad der vilde medføre tab av haand, ære og boeslod, saa det saa jo temmelig farligt ud for ham, men hans defensor, kommissær A. H a n s e n, hævdede, at der ikke forelaa falsk, ingen havde lidt skade, og han vilde let have kunnet faa et pas, saa da han ellers var brav og hæderlig, vilde det være rimeligt, om han blot for sin uforsigtighed bødede et par rigsdaler til fattigvæsnet. Defensor fremskaffede de ovenfor citerede erklæringer om hans vandel, og dommen, der faldt 2. juli, gav ham for saa vidt ret, som den fastslog, at der ikke forelaa falsk, saa Truschewsky slap med for sit uforsigtige og lovstridige forhold at bøde 5 rdl. til de fattige + omkostninger.

Sagen sendtes til amtmanden, der efter at have korresponderet med Københavns politi besluttede appel, og d. 19. august kom sagen for de sjællandske landsdommere i Sorø. Truschewsky sad stadig i arrest i Skelskør og skrev herfra et indlæg, hvori det bl. a. hedder: »Iblandt de krænkelser, som nærværende sag, og det deri omhandlede, volder mig, er det vistnok ikke det ringeste, at jeg formedelst adskillige aarsage, der muligen let vil indses, ikke kan fremføre adskilligt, der enten ganske vilde tjene til min undskyldning eller dog i høj grad formindske min brøde. En person, jeg skylder min agtelse, en mægtig familie, jeg maa frygte, og omstændigheder, hvor visse de end er, jeg dog ikke kan bevise, nøder mig at fortie meget. ikke bekostningen paa et nyt pas, men udspredte rygter, at jeg efterstræbtes, og at man beopbagede alle mine handlinger og foretagender for at lægge mig ubillige og ufortjente hindringer i vejen til min timelige velfærds spille.....« var grunden til, at han foretog rettelsen, hvis rækkevidde han ikke kendte danske love tilstrækkeligt til at forstaa, og han haaber sig frifundet »i betragtning af min lange arrest og ubetydelige forselse«.

Den delikatesse, hvormed Truschewsky omtaler sit forhold til Mette Steensen, virker overraskende, og er næppe heller andet end et forsøg paa at plumre vandet, men har dog ikke været helt uden virkning, for i overrettsdommen hedder det, at vel foreligger der ikke falsk, og han har ikke villet opnaa fordel paa andres bekost-

ning og kunde let have faaet et andet pas, men selv om bevæggrunden var »frygt for at blive formedelst private familie forbindelser hindret i den forehavende rejse«, saa har han dog forset sig, og underrettsdommen stadfæstedes. Truschewsky akviescerede ved dommen 29. september, og i de bevarede akter findes intet, der kan oplyse om, hvorvidt hans frygt for forfølgelser var berettiget, men den behandling, han senere fik paa Langeland, tyder ikke paa, at hans modstandere var altfor kræsne i valget av deres metoder.

Sandsynligvis har Truschewsky i arresten modtaget det sidste brev, der er bevaret fra Mette, og det er præget av en naturlig utaalmodighed efter den forsinkede elsker, hvis lille uheld hun ikke synes at kende noget til, men den energi, hvormed hun fastslaar, at hun vil giftes med ham, maa have været en trøst for ham. Det lyder:

»Min kiere Johan.

Jeg er meget kee af at være paa Egelyke, der ikke gode imod mig. Jeg skal sprade for lille frue ver dag og har ingen fornøiels i nogen maade. Min gode Johan, tøv ikke for lenge, men kum, saa snart du kan til mig. Du skal ikke tvile om min bestandighed lig imod dig. Naar du kommer, vil ieg gaa u i gaarden og møde dig og frit sige, ia, ieg vil haver dig. Kunde ieg kuns selv faaet at se du kommer, for ellers faar ieg det ikke at vide, saa det gaar lige som den anden gaud, du var her. Lev bestandig vel, det ønsker din toe og rigtige kiereste

M. B. Stensen.«

Eggelycke de. 12 september 1801.

Paa en løs lap staar yderligere: »Min ud foranderlige beslutning er at ette Johan Trokey, og at leve i hans nærværelse er min ønske.«

»Den lille frue« er aabenbart Constance Leth, og man kan knap tænke sig en større modsætning end den charmerende unge frue og den giftelystne gamle pige, der i sine slægtninges forsøg paa at hindre, at hun — og formuen — faldt i hænderne paa eventyreren i sin taabelige tilstand, ikke kunde se andet end en forfølgelse. Man maa haabe, at fru Constance og hendes mand har forstaaet at bære over med den gamle stakkel.

Bortset fra den lange arrest har Skelskørsagen i sig selv med den milde dom ikke været særlig generende for Truschewsky, men dels forhindrede den ham i at komme til Langeland, dels gav den anledning til ubehagelige rygter. En av hans bekendte, hvis identitet det ikke har været muligt at fastslaa, N. Simonsen Schiødtz, skrev 26. juli 1801 til ham i arresten, at forvalter Kastrup⁷ paa Nedergaard paa Langeland udsprede rygter om, at Franck havde sat ham fast for gæld i Skelskør, »som dog er Løgn«, og bad ham iøvrigt fra en ven paa Langeland — mon

Mette selv? — om endelig ikke at slutte forlig med sin modstander, men blot være taalmodig. Rygterne om Skelskørsagen har aabenbart holdt sig og voldt Truschewsky besvær, for i 1811 skrev han til major i landeværnet J. R. Quistgaard og bad ham om en udtalelse om hans forhold i Skelskør, men Quistgaard undslog sig med en intetsigende erklæring om, at han ikke kunde, da han forlængst var flyttet fra byen!

Sagen havde imidlertid en anden ubehagelig følge for den ludfattige Truschewsky, idet den bragte ham i gæld til defensoren A. Hansen. Herom foreligger et brev fra Hansen av 29. december 1804, hvori han skriver, at han ikke kan gaa ind paa Truschewskys forslag om ordning av gældsbetalingen, men han kræver 150 rdl. betalt inden sex uger, og herved taber han endda en fjerdedel av sin kapital og alle omkostningerne. Hansen er endda meget rørt over sin egen ædelhed og anstiller nogle moralske betragtninger om gældsstiftelsen. Maaske er det denne gældsforøgelse i forbindelse med den lange varetægtsarrest, der har gjort Truschewsky mør, saa han trods opfordringen fra Langeland til ikke at gaa paa forlig, alligevel søgte at komme i forhandling med kaptajn Leth. I hvert fald udstedte han d. 15. august 1805 en fuldmagt til tidligere guvernør i Guinea Andreas Niegelsen Bjørn (1748—1821) til paa hans vegne at forhandle med Mette Steensens familie. Bjørn er næppe nogensinde kommet i forbindelse med familien Leth, for da der virkelig blev gjort et forsøg paa at faa forhandlinger i gang, havde Truschewsky en anden talsmand, nemlig herredsfoged og landsdommer Gustav Ludvig Baden.⁸ Badens iltre og uligevægtige temperament gjorde ham næppe egnet til denne opgave, men han gjorde da et forsøg paa at faa noget ud av sin klients krav. Fra Nyborg skrev han 24. juli 1805 til amtmand Schumacher og krævede Mette Steensen og hendes værge indkaldt for forligskommissionen, fordi hun ikke »hidintil har været til at formaa til at opfylde« noget av kravene i kontrakten av 14. november 1798. Amtmanden henviste Baden til den langelandske forligskommission, der bestod av pastor Brandt i Tryggelev⁹ og forpagter Langkilde paa Knepholm.¹⁰ Baden bad saa 4. august kommissionen indkalde Mette Steensen, og 26. august holdtes der et forligskommissionsmøde paa Rudkøbing apotek, hvor Baden var repræsenteret av sin fuldmægtig og Mette Steensen av lieutenant Kastrop, forvalter paa Nedergaard. Mettes kurator, amtmand Schumacher, nægtede derimod at møde, fordi han ikke havde faaet indkaldelsen forkyndt ved de beskikkede stævnevidner. Dette var aabenbart blot et paaskud for at vinde tid til at komme ud av hele affæren, for da det næste kommissionsmøde holdtes hos Langkilde d. 23. september, forelaa der en meddelelse fra Schumacher om, at kongen havde fritaget ham for ku-

ratelet, og i stedet mødte kaptajn Leth, der fremlagde en kongelig beskikkelse som kurator for sin moster, dateret 6. september. Om de forhandlinger, der foregik, indeholder protokollen desværre ikke et ord. Der staar blot, at da parterne ikke kunde blive enige om sagens mindelige avgørelse, blev den efter deres forlangende henvist til avgørelse ved domstolen, men det skete først i 1810.

Omtrent samtidig har Truschewsky faaet en ny financier, idet de papirer, der hidtil havde beroet hos Franck, i 1810 var pantsat for 1600 rdl. til en tractør A. A n g é i København, der endnu i 1811 var Truschewskys bagmand.¹¹ I aarene op til 1809 synes der iøvrigt at være forholdsvis ro om sagen, muligvis fordi Truschewsky ikke kunde skaffe penge til en proces. Hans økonomiske forhold har i disse aar været elendige, for ganske vist havde han 30. 6. 1809 c. 200 rdl. til gode hos sin gamle vært Siversen i København, men aaret efter fik han 20. 4. kgl. bevilling paa at være befriet for personlig hæftelse av sine creditorer, hvorav en krævede ham for 804 rdl. Han flyttede omkring og levede snart som sproglærer i Svenborg, snart som forretningsmand i Slesvig, hvor han i 1805 fik udstedt et pas i Husum til en forretningsrejse. Han beskrives da som undersætsig (62 tommer) med brunt haar, blaa øjne og rundt ansigt. Medens kampen om Mette og hendes mange penge stod paa, var han sproglærer i Odense, men umiddelbart før havde han været i Sverige i syv maaneder.

Processen er ikke helt let at skildre, da der ganske mangler bilag til justitsprotokollen, ja selv dommen kendes kun andetstedsfra, og referatet av sagen i justitsprotokollen bestaar udover redegørelse for ligegyldige formaliteter mest av parternes skændsmaal om, hvem av dem, der er skyld i, at sagen trækker i langdrag. En del av de fremlagte akter findes blandt Truschewskys papirer, men i protokollen nævnes mange flere, og parternes indlæg havde det været rart at kunne se.

Inden processen kom i gang, gjorde Truschewsky dog et sidste forsøg paa at komme i forbindelse med sin elskede Mette. I december 1807 tog han fra København over Korsør til Rudkøbing, men han har aabenbart ikke følt sig sikker paa Langeland, for han tog over til Vemmenæs paa Taasinge d. 21. december, og her blev han syg og laa hos færgemanden Eriksen i næsten fire maaneder. Da han var restitueret, tog han igen d. 18. April 1808 til Langeland, men saa gik det galt.

Langeland »regeredes« da med fast haand av »generalen«, grev Frederik Ahlefeldt Laurvig, og natten til d. 20. april lod han Truschewsky arrestere og under bevogtning av en underofficer og en soldat sende over til Svenborg. Samtidig skrev han til byfogeden, N e l l e m a n n,¹² at Truschewsky var blevet anholdt, fordi han uden tilmelding havde indkvarteret sig hos en bonde.

Hans brevtaskes indhold havde vel ikke givet anledning til arrestation, men da den indeholdt flere breve fra Sverige — med hvilken stat Danmark dengang laa i krig — havde generalen sendt ham ud av landet »til Deres velvisheds videre foranstaltning«. Da Truschewsky næppe udgjorde nogen mindre fare for den nationale sikkerhed paa Fyn end paa Langeland, kan man vist roligt betragte hans arrestation som en tjeneste, generalen har gjort sin ven kaptajn Leth.¹³

Nellemann holdt forhør og undersøgte Truschewskys brevtaske, og baade den og han befandtes ganske uskyldige, og han bladrede i sin lov omhyggelig, men fandt intet der for sig, hvorved forbuden var at rejse til Langeland. Paa den anden side vilde han ikke rage uklar med den mægtige general, og i sin nød og vaande skrev han til amtmand Schumacher, der havde mere ben i næsen og d. 23. svarede ham, at han var ganske enig med Nellemann i, at der ingen grund var til at holde Truschewsky arresteret, saa han burde løslades og have sine dokumenter igen, da de intet mistænkeligt indeholdt. Sikret ved dette moralske rygstød løslod byfogeden saa Truschewsky d. 25. april.

Man kan ikke fortænke Truschewsky i, at han nu vilde søge at faa ram paa kaptajn Leth, men der gik dog over et aar, før sagen kom i gang. Han søgte og fik 4. august 1809 kgl. bevilling til at faa beskikket en gratis sagfører i sagen om »sin formentlige ret« overfor Mette Steensen, og efter at amtmand Schumacher først havde avslaaet hans anmodning om at faa beskikket exam. jur. H a n s e n paa Vejrumgaard, »eftersom der ingen mangel er paa beskikkede prokuratorer«, fik han dog endelig amtmanden overtalt til at beskikke ham denne til sagfører, og i oktober overlod Truschewsky ham alle de papirer i sagen, han havde, foruden at Hansen allerede tidligere fra traktør A. Angé, der nok vilde have noget ud av sin »forretning«, havde faaet en anden bunke, hvori blandt andet den pantsatte ægteskabskontrakt, kongebrevet, Mettes erklæring av 10. august 1800 og en mængde breve fra Mette og andre. Størstedelen av disse papirer findes desværre ikke mere.

Inden processen begyndte, fandt der en forpostfægtning sted i Odense. Gennem notarius publicus henvendte Truschewsky sig 17. oktober 1809 til Mettes farbroder, V i n c e n t s S t e e n s e n til Torpegaard (1728—1814), og bad ham udtale sig om, hvorvidt han havde noget imod hans ægteskab med Mette, og hvad det i saa fald var, og om han nogensinde hemmeligt eller aabenbart havde modsat sig det. Steensen udbad sig først en avskrift av den paaberaabte ægtepagt, men svarede derpaa med at henvise til værgen, kaptajn Leth, der muligvis kunde erklære sig om, »hvorvidt hun maatte være i den stand, at hun kan indgaa ægteskab«, aabenbart en hentydning til Mettes sindstilstand. Saa gik der et par

uger, og Truschewsky forsøgte en ny henvendelse d. 8. november, og Steensen svarede, at han skulde udtale sig, saasnt han havde hørt fra Leth, hvilket skete d. 16., men da Leth ikke til Steensen havde udtalt sig om dette spørgsmaal, men blot henviste til, hvad han havde meddelt sagfører Hansen, kunde Steensen, som han skrev d. 25., ikke erklære sig om sagen. Dermed synes det at være løbet ud i sandet, i hvert fald findes der ingen udtalelse fra Steensen omtalt under processen, og det nævnte brev fra Leth til Hansen eksisterer heller ikke mere. Truschewsky havde løbet panden mod en mur.

Truschewskys proces mod Mette Steensen og hendes værge kaptajn Leth begyndte saa for alvor i Rudkøbing d. 13. januar 1810, hvor Truschewsky selv mødte sammen med Hansen og fremlagde sit beneficium paupertatis og Hansens beskikkelse og desuden avleverede et indlæg med bilag. Leth mødte personlig og fik sagen udsat i 4 uger. Umiddelbart efter at Truschewsky og Hansen havde forladt retten, blev de imidlertid arresteret av »commandantskabet« og indsat i byens hovedvagt, hvor de maatte udholde nogle timers arrest blandt soldaterne. Dette aabenbare overgreb fra kommandantens, d. v. s. general Ahlefeldts, side falder godt i traad med denne egenmægtige herres behandling av Truschewsky i 1807 og skyldes aabenbart kaptajn Leths gode militære forbindelser, men mærkværdigvis ses Truschewsky ikke at have udnyttet dette overfald, der dog gav ham et godt kort paa haanden i hans paastand om at være forfulgt av »en mægtig familie«, men maaske har han været bange for yderligere overgreb fra generalens side.

Ved den næste retsforhandling mødte Truschewsky ligeledes selv »paa grund af sin sagførers upasselighed« og fremlagde bilag, som Leths sagfører, lieutenant og procurator *M o g e n s e n* av Humble,³⁴ fandt saa vigtige, at han bad om yderligere 4 ugers udsættelse, men iøvrigt mente han, at Truschewskys bemærkninger blot tjente til at vidtløftiggøre sagen, og at Hansens indlæg var ganske utilstrækkeligt til dens oplysning. Saadanne bemærkninger eller andre av samme karakter bombarderede parterne nu hinanden med i de følgende mange retsmøder, som det vil være alt for vidtløftigt at referere i deres helhed. Ved næste møde udsattes sagen blot yderligere en maaned, og det samme skete d. 31. marts med den udtrykkelige begrundelse, at der var forligsforhandlinger i gang. Naar man tænker paa, hvor stejlt Leth hidtil havde staaet, forbløffes man unægtelig over, at han blot et øjeblik kunde tænke paa et forlig som det nedenfor skitserede. Leth har vaklet i sin tro paa at kunne vinde sagen, og d. 3. marts opsattes der paa Egeløkke et forligsudkast, der er underskrevet av ham og Hansen, og som gaar ud paa følgende:

Truschewsky frafalder alle krav baade paa Mette Steensens person og formue, hvorimod hun til gengæld strax udbetaler de 1600 rdl., hvorfor Truschewskys papirer er pantsat til traktør Angé, dernæst betaler hun til juni termin Truschewsky 500 rdl. og til december termin 3500 rdl., for hvilke beløb Leth og hans moder skal være selvskyldnerkautionister. Begge parter forbeholder sig 6 ugers betænkning med hensyn til dette forlig, som, hvis det ikke accepteres, skal være uden nogetsomhelst forbindende for parterne.

Det vilde have været et resultat for Truschewsky! Det blev imidlertid ikke til noget, og under resten av processen hentydes der ikke fra nogen av parterne til det, og man kan ikke se, hvem det er, der er sprunget fra. Herom kan man kun anstille løse gætninger, og efter processens forløb at dømme er det vel sandsynligst, at Leth har nægtet at indgaa forlig paa dette grundlag, men Truschewskys store krav og stridbarhed gør det muligt, at det heller ikke har tilfredsstillet ham, og maaske er dette forligsforslag aarsagen til, at han ragede uklar med sin sagfører. Det næste, der foreligger i sagen, er nemlig et brev fra Truschewsky til amtmand Schumacher d. 26. april, hvori han meddeler, at han har tabt tilliden til Hansen, og derfor beder om at faa beskikket by- og raadstueskriver i Odense, prokurator L a n g e i hans sted.¹⁵ Amtmanden kunde i sin erklæring av 27. april ikke nægte sig den fornøjelse at harcellere over, at Hansen jo netop efter Truschewskys udtrykkelige ønske var blevet beskikket, men hvis Hansen frivilligt vilde træde tilbage fra sagen, kunde Lange blive beskikket. Det vilde Hansen imidlertid ikke, i hvert fald ikke strax, og i retsmødet d. 28. april beklagede Mogensen sig med rette over, at han ikke vidste, hvem der repræsenterede hans modpart, da baade Hansens fuldmægtig og Lange var mødt. Nu prøvede Hansen paa at blande sit regningsmellemværende med Truschewsky ind i sagen, men dette avviste retten, og enden blev, at Hansen traadte tilbage, idet han dog beholdt en række av sagens dokumenter, som Truschewsky først efter lang tids forløb med besvær fik vredet fra ham, og imedens hoverede Mogensen og klagede over, at sagen blev trukket i langdrag. Nye, nu tabte, indlæg udvexledes, og Truschewsky undsaa sig ikke for at fremskaffe og forelægge en erklæring om sin fortræffelighed fra en av Wilhelmine Fabritius' brødre, hvilken kan desværre ikke ses, men den var nu kun saa som saa, for den gik blot ud paa, at han havde været fransk tolk for militæret i Svenborg, og at han, »saa vidt denne forretning angaar, har opført sig godt«.

Nu leverede Mogensen imidlertid et hovedslag, idet han fremskaffede en erklæring fra Mette, der var av ødelæggende virkning for Truschewsky. Leth henvendte sig til notarius i Rudkøbing og bad ham fremskaffe en erklæring fra hans tante i anledning av

»min forrige tjeners« sag mod dem, »betreffende at han har tilvendt sig en slags saa kaldet contract, hvorefter han paastaar, at bemelte min tante enten skal ægte ham eller avstaa til ham den halve del af sin formue, skøndt nu denne aventürie af flere fornuftige folk er overtydet, at han efter bemeldte document ej kan vinde nogen sag mod os, saa vedbliver han dog at chicanere os«. Notaren tog ud til Frederikslund, hvor Mette opholdt sig, og der erklærede Mette nu overfor ham, at hun aldrig før havde set »ægtepagten«, ikke kendte dens indhold eller hensigt, at hun ikke vidste, om hun havde underskrevet den, eller hvordan navnet var kommet under den, at hun endnu ej var sindet at gifte sig, at Truschewsky havde fortalt hende, at han var russisk officer av fornem familie, der paa grund av en duel havde begivet sig i tjenerstand for at kunne flygte. »Forøvrigt beder jeg, at min curator vil drage omsorg for, at jeg bliver befriet for bemeldte Truschewsky eller hans udsendtes personlige nærværelse, da jeg paa ingen maade med dem vil tale«.

Det var et tordenslag for Truschewsky, for da erklæringen var givet til notarius, maatte retten selvfølgelig gaa ud fra, at den var avgivet uden nogen tvang fra familiens side, og nu at hævde, at hun var aandssvag, gik ikke, for i saa fald havde hun næppe heller været ved sin forstands fulde brug, da hun avgav sine tidligere erklæringer. Sikker paa, at denne erklæring er avgivet helt frit, kan man vel ikke være, for hvorfor var det saa ikke før nu lykkedes Leth at fremskaffe en saadan udtalelse, der ganske tog grunden væk under Truschewsky? Man maa vist desværre gaa ud fra, at familien efterhaanden har faaet Mette gjort mør. I betragtning av damens fremrykkede alder, hun var nu 65 aar, viser hendes udtalelse om, at hun »endnu« ikke havde i sinde at gifte sig, bedst, at hun ikke har været normal.

Ved det næste retsmøde d. 1. september krævede Lange, at Mette Steensen selv skulde møde i retten og udtale sig om, hvorvidt hun selv havde underskrevet ægtepagten, og om hun vilde ægte hans mandant, men Mogensen fremlagde blot udskrift av ovennævnte notarialforretning. Den overraskede Lange, der ikke kendte den i forvejen, men han tog sig dog sammen til at erklære, at den kun tilsigtede at dække sandheden og »frøken Steensens frie og hjertelige ønsker«. For at bevise dette, indkaldte Lange til næste retsmøde d. 15. september Lars Nielsen og bødker Peder Christensen, de to mænd, der som vitterlighedsvidner havde underskrevet Mettes erklæring d. 10. august 1800. De forklarede begge, at de dengang havde hørt frøken Steensen erklære, at hun var forlovet med Truschewsky, som de kendte fra den tid, han var ansat hos Leth, og genkendte erklæringen, der blev oplæst for dem. Peder Christensen vidste, at forlovelsen var familien Leth imod, og

havde fungeret som mellemmand mellem parret og besørget en del av deres korrespondance. Noget nyt fremkom ikke, og d. 3. oktober avsagde dommeren kendelse om, at Mette Steensen ikke skulde møde i retten.

Ugen efter søgte Lange ny udsættelse, idet han henviste til, at han søgte kancelliet om at faa beneficium paupertatis i Truschewskys sag mod sagfører Hansen. Mogensen erklærede med rette dette for udflugter, der ikke vedkom sagen, og paastod desuden, at han havde grundet formodning om, at Truschewsky vilde forsøge at »overraske« Mette, og som bevis fremlagde han en opsnappet »blanket«, med datoen in blanco og konciperet av Truschewsky, som havde søgt at faa hende til at underskrive den. Denne er nu tabt, men formodentlig har Truschewsky forsøgt at faa Mette til at afgive en ny erklæring om, at hun vilde giftes med ham.

Trods dommerens kraftige henstillinger til parterne om at avslutte sagen udvexledes der nye indlæg i en lang række retsmøder, ikke mindre end 16, og begge parter synes at have trukket tiden urimeligt ud, men endelig d. 4. april 1811 faldt dommen, hvorved Mette Steensen og Leth frifandt es, mens omkostningerne op-hævedes. Præmisserne kendes ikke.¹⁶

Kort i forvejen havde Truschewsky (10/3) faaet avslag paa sin ansøgning om fri proces i sagen mod Hansen, og den løb ud i sandet, men han havde dog ikke helt tabt modet, og efter at han for-gæves havde søgt at faa højesteretsadvokat Ch r. K l i n g b e r g¹⁷ til at føre sin sag, søgte og fik han, til trods for at appelfristen var overskredet, d. 30. januar 1813 tilladelse til appel, og 10. januar 1814 udstedte landsoverretten stævning i sagen til behandling d. 28. februar, men senere skriver Truschewsky (15. marts 1816), at »..... da ieg ikke havde penge ved haanden til sagens bekostning, lod min commissionair imod ald formodning stævningen uforkyndt henligge og sagen gaa overstyr«. Det var jo fatalt, at Truschewskys evige plage pengemanglen igen kom ham paa tværs, men der kom altsaa intet ud av appellen, og iøvrigt var Mette Steensen da død d. 11. februar, og han gjorde intet krav gældende i hendes bo, der tilfaldt kaptajn Leth som eneste arving. Senere maa Truschewsky vel have ment, at han havde faaet samlet penge sammen til en ny proces, for 15. marts 1816 ansøgte han kongen om tilladelse til at genoptage sagen for at faa major Leth til at udrede den erstatning, han mente sig berettiget til, fordi Mette Steensen under sagen i Rudkøbing havde erklæret, at hun ikke vilde ægte ham. »Det er for mig en betydelig velfærds sag, hvorunder til min rets krænkelse fra major Leths side er lagt alle optænkelige hindringer imod ægteskabs contractens opfyldelse, som dog frøchen Steensen saa inderlig af hiertet har ønsket.....«, men efter at sagen havde været til erklæring hos Fyns stiftamt, der fraraadede at bevilge ansøgningen

(23. marts 1816), avslug kancelliet d. 27. april s. aa. at indstille hans andragende til hans majestæts bønghørelse, og dermed var det definitivt forbi. Truschewsky fik ikke del i Mette Steensens mange rare penge.

Imidlertid havde Truschewsky slaaet sig ned i Odense som sproglærer og handelsmand, idet han 27. november 1814 fik stiftamtets tilladelse til at handle med kinesiske, ostindiske og vestindiske varer, og 4. december samme aar fik han borgerskab i Odense. Han handlede desuden med kniplinger og drog til markeder, men hans økonomiske forhold var daarlige. I 1816 klagede han over at være sat i for højt bidrag til skolevæsnet, men blev avvist, og i 1818 var han kommet i saa stor gæld til en mand i Kerteminde, at han kom i gældsfaengsel. Her befandt han sig naturligvis ikke vel og søgte derfor ved ansøgning til stiftamtet av 27. juli 1818 at forbedre sit ophold. Han klagede over, at han var »bleven indesluttet i et tyvehul med jerngitter og træluger, skummelt og fælt«, og da han jo ikke var en almindelig forbryder, vilde han sættes i en ordentlig civilarrest! Ansøgningen blev avslaaet, men uforknytt tog han fat paa en frisk og søgte igen, men dennegang sendte han sin bøn til guvernementet. Denne mærkelige institution var oprettet, for at kronprinsen Christian (VIII) kunde sætte sig ind i lokalstyret under sit ophold paa Odense slot, men betød i realiteten kun lidt, og ansøgningen blev blot expederet videre til amtet, der naturligvis kun henviste til sin forrige erklæring. Ansøgningen, der er et godt eksempel paa Truschewskys skrivesfærdighed, indeholder blandt andet følgende: »..... Som giødsfange tilkommer mig et anstændigt og lyst værelse, hvori jeg kan foretage mig nyttig tidsfordriv, læsning og skrivning, følgelig burde værelset være forsynet med lysning, stol og bord og om vinteren med kakkelovn, men i steden er jeg bleven anvist et skummelt og næsten mørkt tyvehul«. Han vil have »en lovmæssig og blid behandling, som kan vise forskellen mellem en ufeldig borger og den virkelige forbryder«. I betragtning av at det foregik om sommeren, kan kravet om en kakkelovn maaske synes noget utidigt, men Truschewsky var en forudseende mand, og da byfogeden, hvem sagen var sendt til erklæring, ikke benægter Truschewskys fremstilling av arrestens tilstand, kan man vist godt gaa ud fra, at det har været et slemt hul.

I disse aar var Truschewsky stadig forfulgt av sine kreditorer, og selv om han i 1821 ved dom fik en særlig energisk kreditors krav nedsat, var hans forhold dog kummerlige, og da der i 1822 blev gjort udlæg i hans ejendele, var han saa fattig, at de kun blev vurderet til 16 rdl, og saa var hans borgeruniform endda en av de vigtigste effekter. Det har imidlertid ingen almindelig interesse i

enkeltheder at følge Truschewskys kamp for brødet, saa det skal blot nævnes, at han i 1835 kom i en hæftig strid med Odense kræmmerlav, der beskyldte ham for mange slemme ting. Lavet paastod, at han dels drev bissekræmmeri og forprang, dels i sin butik paa Vestergade handlede med varer, der laa udenfor hans bevillings omraade, dels endelig at han i denne butik blot var straa- mand for en tobaksfabrikant. I sine indlæg værgede han sig med større energi end klarhed og slog om sig med løse insinuationer overfor lavets medlemmer, men dommen frifandt ham — 3. september 1835 — for det første og sidste forhold, mens han for det andet blev idømt en lille bøde og maatte betale lavets omkostninger. Sagen fik et pudsigt efterspil, idet Truschewsky, der under sagen havde paastaaet, at kræmmerlavets medlemmer drev forprang, d. 16. august 1838 sammen med en anden handelsmand til magistraten indsendte en ansøgning om at maatte faa en slags autorisation til at drage rundt paa Fyn og undersøge, om forbudet mod landprang blev overholdt, men det blev dog avslaaet.

Truschewsky var imidlertid blevet gammel og svag, — imellem hans papirer ligger en hel samling av recepter, — og i 1840 fandt han et asyl i Graabrødre hospital, »da jeg formedelst kjøbmandslaugets forfølgelser har seet mig nødt til at opgive min handel«, og herfra bombarderede han dels hospitalets direktion, dels kongen med ansøgninger om understøttelser. Efterhaanden som der i hospitalet, hvor han i begyndelsen kun havde bolig, blev pladser ledige, fik han kost og nogle rigsdaler om aaret, og da Christian VIII i 1841 besøgte stiftelsen, lovede han at hjælpe ham, og fra 1842 fik Truschewsky aarlig udbetalt 5 rdl. av den kongelige chatolkasse.

Truschewsky havde været officer i borgervæbningen, og da han døde d. 11. februar 1855 blev han baaret til graven av medlemmerne av den borgerlige militære sygekasse.

Den forløbne estlænder er ikke nogen tiltalende person, men hans mærkelige skæbne, hans energi og hans kvikke pen gør ham endnu interessant, og hans charme har dog engang faaet Wilhelmine Fabritius hjærte til at banke, saa hun gav ham en lok av sit askeblonde haar og udgød hede taarer for hans skyld.

KILDER.

Truschewskys papirer findes i personaliesamlingen i fynske landsarkiv og omfatter alle de her omhandlede privatbreve og erklæringer, concepter til ansøgninger og retsindlæg, forretningsbreve og en række attesterede udskrifter av retsprotokoller etc. Yderligere oplysninger er hentet fra justitsprotokollerne og notarialprotokoller med bilag, fra Fyns stiftamts og Odense magistrats arkiver, og fra Danske Kancelli, hvor sagerne let vil kunne findes efter de i artiklen

nævnte datoer. Der er en række huller i materialet: alle bilag til sagerne paa Langeland mangler, og Svenborg amts arkiv begynder først 1820, Odense notarialprotokol mangler, men her findes en pakke bilag. I Tranekær arkiv er efter velvillig meddelelse fra hr. lensgreve Fr. Ahlefeldt Laurvig intet om generalens stilling til sagen, ligesom der i familien Fabritius Tegnagel ikke synes at være opbevaret noget om Truschewsky, og Wilhelmine Fabritius' billede kendes ikke mere. De følgende noter indeholder kun nogle supplerende data etc. Brevene og citaterne er gengivet ordret, men der er intet hensyn taget til den vaklende tegnsætning og brug av store bogstaver. Om de forskellige medlemmer av familierne Fabritius Tegnagel, Leth og Steensen, der var stærkt indgiftet i hinanden, henvises til D. A. A. XXXVII, der indeholder stamtavler over de tre slægter.

¹⁾ Truschewskys udseende kendes fra hans pas. Blandt hans papirer findes en daabs- og en konfirmationsattest.

²⁾ Om Whittes slægt se Roskilde skoleprogram 1866 under Rønne latin-skoles rektorer.

³⁾ Rist og Clausen. Memoirer og Breve. VII.

⁴⁾ Skiftet mangler, men ordningen av Mette Steensens forhold ved farens død fremgaar av skiftet efter hendes moder.

⁵⁾ Brev av 28/10 1799 til T. fra en vis Jacob Flindt, hvem det ikke er lykkedes at identificere.

⁶⁾ Niels Hansen. 1744—1806 1/2.

^{6a)} Ifølge folketællingen fra Køge 1801 boede paa torvets vestre side nr. 33 Joelsen Franck, handelsjøde, 39 aar med sin hustru Rebecca Lewin, 22 aar, og deres børn Rosa, 3 aar, og Rakel, 2 aar, og hans virksomhed maa have været ret stor, for han havde to handelsbetjente, een læredreng og to tjenestepiger. Han gik konkurs i 1807, og ved et møde i skifteretten 27/7 1809 sagde han udtrykkelig, at de reverser paa i alt 10917 rdl., som Truschewsky havde udstedt til ham, var uerholdelige, da T. var insolvent.

^{6b)} Efter velvillig meddelelse fra hr. arkivar Hjorth-Nielsen er der tale om »den lille Marat«. Se Biogr. Lex.

^{6c)} Hr. Hjorth-Nielsen har ligeledes venligst meddelt, at Dich var en misliebige person, der ved Hof- og Stadsretsdom 23/4 1804 fradømtes sin prokuratorbevilling for at have borthjulpet en person, der var indkaldt for politiretten. Han blev 1/4 1826 undertold- og konsumtionsbetjent i Vejle, hvor han døde 3/3 1829 68 aar gammel.

⁷⁾ Jørgen Kastrup, død 1841 3/6.

⁸⁾ Se Personalh. Tidsskr. 1905. Baden optræder ikke senere i sagen.

⁹⁾ Gomme Frederik Brandt. 1773—1829.

¹⁰⁾ Rasmus Hansen Langkilde, senere ejer av Biskopstorp. 1744—1820.

¹¹⁾ Antoine Angé, født i Lyon, fik 21/11 1785 borgerskab i København som traktør. 1790—94 var han »billardholder« i Gl. Strand 18.

¹²⁾ Johannes Magnus Nellesmann. 1764—1833.

¹³⁾ Om general Ahlefeldts forbindelse med familien Leth se F. Ahlefeldt-Laurvig: Generalen. III.

¹⁴⁾ Chr Mogensen. 1766—1819 5/10.

¹⁵⁾ Hans Mossin Lange. 1755—1816.

¹⁶⁾ Dommen findes kun i landsoverrettens stævning til T. i 1814, der ligger blandt hans papirer. Overrettens arkiv indeholder intet om sagen.

¹⁷⁾ Justitsraad Christian Klingberg. 1765—1821.